List 15. Tečaj XXXII.

NOVICE

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold, za pol leta 2. gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 15. aprila 1874.

Obseg: Činkelnova fabrika in sladkorna pesa. — Predivstvo na Kranjskem z ozirom na druge dežele. (Dalje.) — Priporočenje banke „Slovenije". — Metrična mera. — Prijazni pogovori z „Vrtcem". — Janez pl. Kobencl (Cobencl), slavni Kranjec. (Konec.) — O časnikarstvu, vzlasti o liberalnem. — Episode iz državnega zbora. — Moj pès. (Dalje.) — Narodna smešnica iz Istre. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Činkelnova fabrika in sladkorna pesa.

Ni skoraj nobenega poljskega pridelka, kateri bi se kmetovalcu bolje obnesel, kakor sladkorna pesa in cikorijne korenine. V deželah, kjer se s tema umno ravná, tudi poljedelstvo najbolj cveté in donaša visoke dohodke. To dokazuje Nemško, posebno kraji pri Magdeburgu, Česko, katero v gospodarskem in obrtnijskem oziru prekosí vsako drugo deželo v Avstriji.

Na Kranjskem še pred malo leti ni bilo govorice o pridelovanji sladkorne pese in cikorije, akoravno ste klima in zemlja tukaj prav ugodni tema sadežema. Še le nekoliko let sem, odkar sta Avgust Tschinkelnova sinova tukaj napravila fabriko za nadomestno in figovo kavo (Surrogat und Feigenkaffee Fabrik), katera fabrika je podružnica njih podvzetij na Českem, in se tudi začela pečati s pridelovanjem sladkorne pese in cikorije, so se prijeli tega gospodarskega oddelka tudi nekateri veliki in mali posestniki, ker so razvideli, da z umnim obdelovanjem zemlje ta sadeža dajeta lep dohodek. Preobširen bi postal ta članek, ko bi hoteli natanko razlagati, koliko koristi v primeri z drugimi sadeži prinašata tu omenjena sadeža. Zadostuje naj toraj zdaj to-le: pri le količkaj dobri letini se na enem oralu zemlje pridela 300 do 400 centov pese ali 250 do 300 centov cikorije, in obdelovanje veljá le 24 do 26 goldinarjev. Če se računi cent pese s 55 kr., in cent zelene cikorije z 1 gld. 20 kr., se dobí za pridelek pese na enem oralu 165 do 200 gold. ali cikorije 300 do 360 gold. Ako se odračunijo omenjeni stroški od 24 do 26 gold., je jasno, da je dohodek zeló obilen. Nadjati se je, da se bodo naši veči in mali posestniki prijeli sejanja sladkorne pese in cikorije, posebno tudi iz tega vzroka, ker se ta sadeža lahko prodasta in je vest tega, da ni treba še le misliti, ali bom pa tudi mogel ta pridelek prodati, vže velik dobiček. Činkelnova sinova namreč kupujeta vso sladkorno peso in cikorijo po ceni, katero vže vsako leto naprej postavita in jo tudi precej plačata. Mi smo preverjeni, da le v korist gruntnih posestnikov delamo, ako pozornost teh obračamo na obdelovanje zemlje s tema sadežema in s tem tudi malo pripomoremo k temu, da se bolj zveže tudi na Kranjskem gospodarstvo z obrtnijo. Ne le vede, ampak tudi skušnje učé, da le takrat, kedar gospodarstvo in obrtnija skupno delata, more prvo do najviše stopinje dospeti. Avgust Činkelnova sinova, katera bi rada pospešila pridelovanje sladkorne pese in cikorije na Kranjskem, sta v majhini knjižici pod naslovom: „Navod o pridelovanji sladkorne pese in cikorijne korenine", vse spisala, kar potrebuje poljedelec, kateri se hoče s tem pečati. Rada ta brata tudi pošljeta to knjižico brezplačno vsakemu posestniku, županu, fajmoštru ali župniku, učitelju itd. v enem ali več iztisih.

Činkelnova sinova tudi dovoljujeta vsakemu, kateri se za to zanima, da ogleda njih poljedelsko orodje in gospodarstvo njino v Ljubljani in v Grosupljah pri Šmariji. Sladkorne pese semena je treba za en oral 12 do 15 funtov, katero se dobí po 30 kr. funt pri Činkelnovih sinovih v Ljubljani. Semena cikorije je pa treba za en oral 6 funtov, od tega veljá en funt 1 gold. 30 krajc., pa Činkelnova sinova ga dajeta zastonj vsakemu, kdor ga hoče sejati.

Po vsem tem priporočamo tedaj posestnikom, naj začnó sejati sladkorno peso in cikorijo, ker smo preverjeni, da bodeta ta sadeža tudi našemu narodnemu gospodarstvu v povzdigo pomagala in ga zeló pospešila.

Predivstvo na Kranjskem

z ozirom na druge dežele.

(Dalje.)

Nove iznajdbe in naprave našega časa: parna moč in parostroji, železnice, telegraf, vožnja s parobrodi na morji, znajdbe premnogovrstnih strojev, ki namestujejo človeške roke, vse to in še sto in sto drugih naprav, ki so se iz teh vrastle in se razvile, vse to je dalo današnjemu svetu čisto drugo lice. Že samo vpeljava parne moči je predrugačila produktivne razmere vseh omikanih narodov. Delovanje najvažnejših produktivnih faktorjev: narave, dela in kapitala se je začelo bolj sistematično razvijati. Razvila se je svobodna konkurencija in svobodno delovanje. Ob kratkem rečeno: vse to je v kratkem času toliko delovalo in še deluje na praktično in komercijelno življenje narodov, da bo še, kakor nekdaj znajdba tiska, vse naše društvene in politične razmere predrugačilo. In nobeden ne more še danes razvideti, kako daleč bo to predrugačenje seglo. Kar se je pred malo časom marsikomu prazna sanja in nemogoče zdelo, to je dandanes postala resnica, in kar se nam danes zdi prazna sanja, to bo čez malo časa resnica.

Pa poglejmo dalje. Videli smo, da so se dandanes posebno produktivne razmere bolje in bolj sistematično razvile. Producirati ali pridelovati v narodno-gospodarskem pomenu se pravi: naravne darove in

snovi, ki nam jih ona ponuja, z našim delovanjem pridobivati, jih obdelovati in izdelovati tako, da so pripravni zadostovati in vstrezati potrebam človeške družbe.

Že vsak posamezen človek ima mnogo potreb in ni ga, da bi zamogel sam zadostiti vsem svojim potrebam. Če ima že vsak posamezen človek mnogovrstne potrebe, kako mnogovrstne so še le potrebe celih narodov! Na kolikor viši stopinji omike je narod, toliko veče so njegove potrebe.

Prvi in glavni pogoj narodovega blagostanja v smislu današnjih gospodarskih zakonov je: skrbimo za to, da bomo od narave pridobili in pridelali, kar je moč obilno njenih darov in surovih pridelkov, ki nam jih ona ponuja; delajmo na to, da bomo surove pridelke, ki jih pridobimo, v kolikor mogoče popolne izdelke predelali, da bodo pripravni vstrezati našim potrebam; dajmo svoje pridelke v pravi primeri na njih mesto spraviti, kjer jih je treba.

Obrnimo ta pogoj na drugo, na praktično stran in imamo enak pomen z drugimi besedami: skrbimo za povzdigo kmetijstva, obrtnije in trgovine. To so tako vsakdanje in navadne besede, da jih mnogi preslišijo, in dostikrat ne pomislijo, kaj imajo prav za prav v sebi.

Da bomo lože zapopadli, mislimo si državo ali narod kot skupno gospodarstvo ali skupni organizem vseh posamesnih udov. Kmetovalci in rudokopje in tem enaki pripravljajo surove pridelke; iz teh napravljajo obrtniki, rokodelci, umetniki in drugi vse koristne izdelke, kar jih potrebujemo za življenje in druge naše potrebe. Trgovina promete in razdeli vse pridelke in izdelke na njihovo mesto, kjer jih je treba. Če bi narod lahko si sam prideloval vsega, kar potrebuje, bi se ve da, zadostovalo, če si vsake reči toliko pripravi, kolikor mu je treba za sproti. Umni gospodar pa še zraven tega skrbí, da si nekaj na stran dene in prihrani za to in ono izvanredno potrebo, katera bi ga utegnila doleteti. Toda ni ga dandanes na svetu omikanega naroda, kateri bi si vse, kar potrebuje, sam pripravil in sicer že zato ne, ker je narava svoje darove jako različno razdelila; ker nam ona ne delí na vsakem kraji vseh surovih snovi in pridelkov. Zato si mora to, kar sam nima, od drugih narodov preskrbeti ali kupiti. Naravno je toraj, da mora nekaj svojih pridelkov več pripraviti, kot za svojo potrebo, in jih zamenjati ali prodati, da ima une za kaj kupiti, sicer bi šlo njegovo gospodarstvo rakovo pot.

Iz tega pa zopet izvirajo jako važni posledki. Ako hoče narod dobro in umno gospodariti, mora skrbeti, da si sam pridela kolikor mogoče veliko in dobrih pridelkov, in si še le tisto, česar si sam nikakor ne more napraviti, od drugod kupi. To veljá prav za prav v splošnem pomenu. Posebej mora pa gledati na svoje stališče, na naravne razmere, na svoje moči in zmožnosti, in na druge vnanje okoliščine, in tako svojo delavnost posebno na tiste strani obračati in razvijati, kjer zamore svojemu naravnemu stanju primerno največi vspeh doseči.

Vzemimo, n. pr. narod, ki ima bogato, z naravnimi darovi obdarovano zemljo, zraven tega pa malo delavnih moči ali delavnih rok. Tak narod se bo držal najbolj pridelovanja surovih pridelkov. Če vse svoje moči skrbno in varčno v to obrne in porabi, bo dobro shajal, če si tudi ne pripravi sam vseh izdelkov, kar jih potrebuje; kajti če pridela dosti več surovin, kakor jih potrebuje, si bo lahko za to, kar odveč ima in prodá, preskrbel vsega, kar mu manjka. Toda na visoko stopinjo napredka pa tak narod ne bo kmalu prišel, marveč le s časoma.

Zdaj pa vzemimo narod, kateremu narava ne vsiplje svojih darov s polnimi rokami, ampak ki si jih mora s trudom in umom pridobivati, in morebiti še teh komaj toliko, ali pa še ne, kar sam jih potrebuje. Vzemimo, da ima tak narod več delavnih moči, kot jih za pridelovanje svojih pridelkov porabiti zamore. — Misliti bi bilo, da tak narod ne more daleč priti; pa skušnja nas drugači uči. Ravno tisti narodi, kateri imajo take ali enake razmere, so dospeli na najvišo stopinjo omike in blagostanja.

Tak narod si mora prizadevati, prvič, da si z umnim kmetijstvom in drugimi pridelovalnimi sredstvi od narave pridobi prav veliko surovih pridelkov; da si razvije vsakovrstno obrtnijo, rokodelstva in umetnosti, da vse surove pridelke, kar jih pridela, skrbno predela in izdela v koristne izdelke. Ker pa pri tem še ne porabi vseh delavnih moči za izdelovanje svojih pridelkov, mora pa skrbeti, da si od tistih narodov, kateri mnogo surovin pridelujejo, dobiva surovih pridelkov, kolikor jih zamore predelati in izdelati, da jim potem te izdelke zopet nazaj oddaje in proda, in si pri tem pridobi lep zaslužek. Zraven tega mora pa skrbeti za lahek promet po suhem in mokrem, za razvitek trgovine in kupčije, domače in vnanje, da svoje izdelke lahko spravi na njih mesto, kjer jih je treba, in da surovine lahko in brez ovinkov od drugod dobiva. Pri tem mora pa gledati, da vse svoje moči, kar jih premore, v pravi primeri razdeli, da mu nič v zgubo ne gre, kar se dá koristno porabiti, da mu nobena delavnih moči ne praznuje in vé vse umno porabiti.

(Dal. prih.)

Národno-gospodarske stvarí.

Priporočenje banke „Slovenije.“

„Ker potečejo z letošnjim letom z večine zavarovanja župnijskih hiš in cerkev, je preč. Lavantinsko škofijstvo na prošnjo ravnateljstva banke „Slovenije“ naslednji razglas po škofiji razposlalo: Banka „Slovenija“ je dozdaj vse svoje zaveznosti zvesto zvrševala, ima poglavitni namen: braniti, da denar iz naših dežel v tuje ne teče, in s čistim dohodkom podpirati domače dobrodejne naprave. Ravnateljstvo je tudi izreklo, da hoče vsako leto 5% čistega dohodka iz zavarovnine cerkvenih poslopij Lavantinske škofije izročati škofijstvu za cerkvene namene. Gledé na vse to priporoča škofijstvo banko „Slovenijo“ čast. duhovenstvu, le da škofijstvo samo nobenega poroštva ali kake odgovornosti za bodočnost s tem ne prevzame, in tudi cerkvenim predstojništvom ne brani, ako se pri drugih zanesljivih društvih zavarovati hoté. — Upamo, da bodo sklenjeni računi ob priliki občnega zbora banke „Slovenije“ prihodnji mesec pokazali, da je zaupanja vredna.“

„Slov. Gosp.“

Šolske stvarí.

Metrična mera.

Ravnokar je prisla na svitlo v slovenskem jeziku stenska tabla „novih avstrijskih meterskih mer in uteži, vsled uradnih podatkov po izvirnih obrazcih c. kr. prvomerske komisije na Dunaji.“ To stensko tablo v velikej obliki je izdelal in zrisal Ernest Matthéy-Guenet v Gradcu, poslovenil jo je Ivan Tomšič, učitelj na c. kr. vadnici v Ljubljani, in se dobiva pri bukvarji Gerberju v Ljubljani po 70 krajc., s poštnino vred po 74 kr. Priporočamo to stensko tablo vsem slovenskim učiteljem, da jo vpeljó v slovenske šole, koder je še nimajo. Na tej tabli so narisane z barvo vse nove mere in uteži v pravi podobi, kakor so same na sebi v resnici. Dalje priporoča

tudi dr. Močnikova knjižica „Nova mera in vaga“ to stensko tablo vsem ljudskim šolam kot učni pripomoček. Tudi je za 10 krajc. bolji kup nego nemška. — Slovenski učitelji sezite po njej in priporočajte jo tudi po gostilnicah, da se slovenska stvar, ki je z mnogimi stroški na svitlo dana, širi in razprodá.

Slovstvene stvari.

Prijazni pogovori z „Vrtcem“.

„**Vrtec**“ se je nekam naveličal pisati nijsem, nijsi, ker (v zadnjem listu) povprašuje: „Kaj bi porekli naši čitatelji, ako bi „Vrtec“ začel pravilno pisati: nejsem, nejsi, nej?“ Nepravilno namreč je pisati, kakor zdaj piše: nijsem, nijsi, a vendar piše.

„Vrtec“ sam priznava, da se zdaj pri nas sploh piše: nisem, nisi, zato bi mu dobrohotno svetovali, naj se rajši še on povrne k prejšnji pisavi: nisem, da bode takó še splošneja. Ne bode mu v škodo, kajti česar smo sploh vajeni, to nam je vsegdar najljubše, niti na sramoto, kajti takó res govorí znatna večina slovenskega ljudstva ne samo na Gorenskem, nego tudi po velikem predelu Notranjskega, na Podravji in Posočji itd. in tako so učili odlični naši slovničarji, katere zdanji epigoni težko kdaj prekosé. Hrvatje pišejo tudi: nisam, nisi, nismo, niste, nisu brez **j**, — zakaj neki? zato ker ga ne izgovarjajo, a pišejo ga po resničnem izgovoru v 3. osebi ed. štev., namreč: nije. Čemu bi mi edini lice milemu jeziku grdili z neštetimi joti, katerih drugi nimajo v tem primeru! Čehov namreč tukaj v zgled navajati zato ni prilično, ker oni tudi v *trdilnem* zmislu pišejo: jsem, jsi, jsme itd. pritikajo torej zgolj nikavnico **ne**, t. j. nejsem, nejsi, in samo v 3. osebi ed. št. preskočijo na: není. *)

Kolikor nam je za razloček od besedic: ni, ni — ni (weder — noch), lahko si pomoremo z naglasnim znamenjem, kakor je pisal Potočnik blagega spomina: nísem, nísi, ní, kakor delajo Lahi pri svojem **nè** (= niti), da ga ločijo od **ne** (= franc. **en**), na pr. **ne** parlai (govoril sem o tem), nè parlai (niti sem govoril).

A tudi če kdo s tega razloga že piše v 3. osebi ed. štev. nij, kdo ga sili štuliti **j** k drugim osebam? Zakaj ne bi posnemali v tem Hrvatov, ki pišejo **j**, kakor smo videli, samo ondi, kjer ga potrebujejo?

Kar se pa tiče novega (bolje rečeno: starejega) predloga, pisati namreč: nejsem, nejsi, nej, moramo najprej toliko priznati, da bi v tej obliki **j** vsaj imel neko službo (pomoto ubraniti z glagolom: nesem, ich trage), a v obliki: nijsem nasproti je popolnoma nepotreben in jalov. Ali za Boga! pustite to novotarijo, sicer vas bode doslednost tirala dalje ter boste hoteli po staroslovenščini vsak takošen **e** pisati **ej**. Potlej bode meščanka, kadar ji mleko ne bo po misli, mlekarico prijemala tako: Vejste, mlejkarica! da ste me z nedejljskim mlejkom bila zejlo obdejlala; nej bilo bejliča vrejdno.

A da se s tako pisavo bodemo dalje ter dalje odmikali od drugih Slovanov, to menda še slepec vidi.

Ako bi nas gnal, kakor Kurelac pravi, svrbež novotarije, postregli bi „Vrtecu“ še z drugo novotarijo v tej isti stvari, ki bi se dala tudi zagovarjati, namreč pisati po občni šegi in po zgledu mnogih Slovanov vsak sebi: ne sam, ne si, ne je (ali: nej), ne smo, ne ste, ne so, kakor pišemo: ne jem, ne dam itd. Ali čemu to, ko lahko ostanemo pri zdanji (kakor „Vrtec“ trdi) splošni pisavi: nisem, nisi, ní! Ako bi se tudi zdela komu nepravilna, pa je splošna, dočim se je enako nepravilna: nijsem, nijsi samo nekaterim priljubila.

Ali beseduje Vrtec: „oblike: nisem, nisi, svojstvo našega jezika ne more odobriti, ker ne stojí namesto: ni + jesem, nego namesto: ne + jesem.“ Isti dokaz govorí tudi proti srbsko-hrvatski (daljši) obliki: nijesam, nijesi, pa naj se potrudi kdo učenjakov z Vrteca k našim bratom na jug, učit jih pravilnega pisanja: nejesam, nejesi. Videl bode, kakó mu zagodejo oni. Porekó mu najbrže: Ovakov smo mi jezik primili u baštinu od dedovah svojih, takov neka i ostane niti valja kvariti ga kojekakvimi rekonstrukcijami.

Še nekaj. „Vrtec“ zdaj tudi piše: nijmam, nijmaš. Kak izgovor pa mu tukaj služi in zakaj nadmodruje učitelje svoje, ki menda pišejo: nemam, nemaš itd.? Ni li bolje že razstavljati ter pisati: ne imam, ne imaš? Mar laže, kdor trdi: Kolikor glav, toliko slovnic? Ne bodimo šalobarde! rekel bi slavni pisatelj.

Takisto bi „Vrtecu“ svetovali, — kajti svetovati je dopuščeno, — da tudi v 2. padeži množ. št. pri ženskih samostavnikih zopet popustí nespretno vtikanje jotov, ker vsacega čitatelja zelo motijo, in ker nobeno živih slovanskih narečij v tem padeži nima: **ij**, temoč po večini samo: **i**, ali pa **ej** (Rusi). Sme se reči! Vsako slovansko oko, videče **ij** v 2. pad. množ., išče si jota tudi v nominativu tiste besede. Rusi imajo mnogo besed na: ija, kakor: zmija, stihija, hartija, gimnazija, konfesija itd., ki 2. p. mn. narejajo na — **ij**: stihij, zmij. Celo Rusom tedaj ne more biti ustreženo, a kamoli drugim Slovanom! Kakor je po zgledu drugih Slovanov nepravilno pisati: nasledek človeških slabost namesto slabosti (vendar jih je še precej, ki tako pišejo) tako je nespretno pisati: človeških slabostij, kajti tukaj ni o jotu niti najmanjšega sledú. Kakó bi ga torej kdo mogel opravičiti! Pa vzemimo za primer besedo, katerej naglas stopa na konec, postavimo: pet pedí, in denimo ji nasproti: pet kmetij. Ali ne čuti zdravo uho, da ima tukaj **j** pravico, tam pa da je nima? Ako se komu pozdeva, da v padeži: več ljudí, pet laktí nekako sliši jot, zdeti mu se mora nič manj, da ga sliši v glagolu: sedí, trpí, a bi li smel za to pisati: baba sedij za pečjo?

Jeli so bili pisati tudi: Kmetije orjejo. Ciganije na Angleškem (celo v Matični knjigi), ali zdaj so to napačno rabo zopet opustili. Zato še vedno gojimo nado, da se tudi v drugih danes pretresanih slučajih še kdaj zmodré in premislijo. Bog daj! Zadnjič še kratko opomnjo o besedici: baš. Res nahajamo v Miklošičevem staroslovenskem slovarji besedo: **b'š** (z jerom na sredi), tolmačeno z: omnino. Ali odtod menda ne izhaja, da bi se smela tako pogostoma rabiti, ona tudi ní zdanjim Slovencem nič kaj posebno razvidne korenike, prej bi se reklo skoraj, da nam je turška. Tudi ne verjamemo lahko, da bi g. K., trdéč v Glasu, da je baš turška beseda, bil ravnal se edino po Vukovem slovarji prve izdave.

---

*) Prav pri obliki: není, mislim, pošten filolog toliko opravi, kolikor žaba pri lešnjiku (za kakega „jezikobrodnika“ ne rečem, da ne bi). Ona nas učí, da jezik raste, da se zgodovinsko razvija, kakor se ne dá vselej matematično formulirati. Čeh ima: není, a v mnogem podobni mu Poljak: nie jest. Takó je na mir besedí.

---

* Pod naslovom „*O časnikarstvu, vzlasti o liberalnem*“ — je prof. J. Marn v katol.-polit. besednici dal tudi pregled slovenskega časništva, iz katerega posnamemo sledeče vrstice:

„Kakor v pesništvu in slovenskem pismenstvu, tako je tudi v novinarstvu ali časništvu Valentin Vodnik, čegar 116. rojstni god smo pred kratkim obhajali, nam Slovencem v mnogem oziru res vodník. On

je bil, ki je vredoval prvi slovenski časnik: „Lublanske Novice od vsih krajov celiga svejta“, ki so izhajale od l. 1797 do 1800 vsako sredo in saboto, poznej le v saboto. Prizadevale so mu, kakor je sam potožil, mnogotere sitnosti in težave.

V sedanjem stoletji potem Slovenci niso imeli nobenega časnika v svojem jeziku, dokler jih niso buditi jeli bližnji bratje Hrovatje. L. 1835 je Lj. Gaj spravil na svetlo „Novine Horvatske“ s književno prilogo „Danico Horvatsko“, katero je l. 1836 premenil v „Ilirske Novine in Danico Ilirsko“. To je vzbujalo menda Slovence, da je l. 1838 ranjki J. Blaznik prosil, naj se mu dovoli dajati na svetlo v slovenskem jeziku časopis „Zora“, toda — ni se mu dovolilo; še le po prizadevanji vljudnega nadvojvoda Janeza se je l. 1843 privolilo kranjski kmetijski družbi, in vsled tega so v sredi omenjenega leta 1. malega srpana na svetlo prihajati jele: „Kmetijske in rokodelske Novice“, katere so toraj sedaj — letos v XXXII. tečaju — naš najstarejši časopis slovenski.

Leta 1848 se je kakor drugod tudi med Slovenci ustanovilo več časnikov, in prvi med njimi je „Ljubljanski cerkveni časopis“, ki se je naslednje leto koj spremenil v „Zgodnjo Danico“, ktera je potem vse leta dozdaj — letos v XXVII. tečaju — našim národnim Novicam — vedno verna tovaršica. — Za „Zg. Danico“ je najstarejši „Slovenski Prijatel“ od l. 1855, potem „Učiteljski Tovariš“ l. 1861, „Slovenski Gospodar“ od l. 1867, „Slovenski Narod“ l. 1868, „Gospodarski list“ v Gorici l. 1868, „Besednik“ in „Brencelj“ l. 1869, „Pravnik slovenski“ l. 1870. L. 1871 sta „Vertec“ in „Soča“; l. 1872 „Zora“ in „Glas“; l. 1873 „Vestnik“, „Slovenski Tednik“, „Slovenska Čebela“, „Slavjan“ in „Slovenec“, ki poleg Deželnega in Državnega Zakonika, in — upajmo — od l. 1846 priljubljenih Drobtinic in enacih Letnikov itd. izhajajo na Slovenskem kot časniki v jeziku domačem. —

Pravijo, da časnikarstvo je merilo národne olike in občnega napredovanja kterega koli naroda. Mali narod slovenski — pa ima sedaj skoro 20 časnikov slovenskih; to bi bilo po tem takem dokaj hvalno pričevanje našega napredovanja v sedanjem času. — Koliko smo pa razun sedaj živih imeli jih Slovenci od l. 1848 že, kterih nekateri so delj, nekateri menj časa životarili, nekateri celo leta niso doživeli! Zamrlih časnikov slovenskih se šteje tudi okoli 20, katerih eni so bolj, eni menj hvalnega spomina, na pr.: „Slovenija“, poslej „Ljublj. Časnik“ 1848—51, „Vedež“ 1848—50, „Pravi Slovenec“ 1849, „Celske Novine“ in „Slov. Čbela“ v Celju l. 1848, „Slov. Bčela“ v Celovcu l. 1850—53, „Glasnik“ slovenskega slovstva l. 1854 in „Glasnik“ za literaturo in umetnost v Celovcu l. 1857—68, „Torbica“ v Ljubljani in v Zagrebu 1861—63, „Naprej“ l. 1863, „Umni Gospodar“ v Gorici 1863—65, „Slovenec“ 1865—67, „Domovina“ 1867—69, „Primorski Ilirjan“, „Primorec“ „Slov. Primorec“ v Trstu l. 1866, 67, 69, 71. „Glasnik za zabavo, književnost in poduk“ v Mariboru l. 1869, „Jadranska Zarja“ l. 1869, „Juri s pušo“ 1869—70, „Zvon“ in „Pavliha“ na Dunaji l. 1870, „Petelinček“ v Trstu in „Slobodni Slovenec“ v Mariboru 1870, „Južni Sokol“, „Sršeni“ 1871, „Slovenski Učitelj“ v Mariboru 1873 itd.“ —

Zgodovinske črtice.

Janez pl. Kobencl (Cobenzl), slavni Kranjec.

Po V. svobodno posnel Jos. Levičnik.

(Konec.)

Nekega lepega večera sprehajal se je Kobencl po vrtu Kreml-a, sloveče palače carove. Slastno in nemotjeno poživljal se je v prijetno hladnem večernem ozračju. Sladki spomini na daljno domovino navdajali so mu duha, ter zibali mu srce v najmilejših čutih. Namudoma je stal pred kioskom (vrtno lopo), njega duri bile so na pol odprte; iz kioska se je razlegalo naglo silovito govorjenje.

Memogredé se Kobencl ozre nekoliko v lopo. Zarad goste tmine ga znotranji niso zapazili, on pa je spoznal dobro državnega kancelarja in dvornega točaja, ki sta bila obdana od mnogih velikašev. Glasno so se prepirali med seboj.

Naš slavni rojak je bil preveč plemenite duše in srca, da bi bil oprezval na to, kaj da gre dvornikom navskriž; hotel je, kakor je skrivaj prišel, tudi oditi; kar mu zadonijo na uho besede, katere natančneje poslušati zdajci velevala mu je vest. Ostane. Ravno djal je kancelar dvornemu točaju: „Sprejmite to-le čutarico! Vlite, kar je v njej, pri jutrajšnji gostariji v kozarca cara in njegovega sina. Vspeh bo nagel in popolen. Obedovali bodo s carom vsi ptuji poslanci; na te naj se zvrne sum, da so njemu in sinu zavdali s strupom!“

Srdit nad nameravanim zločinstvom odhaja Kobencl natihoma dalje, v srcu premišljevaje sredstvo, kako bi to hudobijo zabranil. „Res da“, djal je sam pri sebi, „okrutni neusmiljenik ne more nikake ljubezni zahtevati od svojih podložnikov; al — kdo pa daje pravico zaničljivim otrôvnikom, vladarja svojega, ki jim je dan vendar-le od Boga, na tako sramotni način spraviti si iz poti, ter izdati ga v smrt? In nedolžni cesarevič! Zakaj bi moral tudi on dati za pregreške in prestopke svojega očeta mlado življenje? Ne! ne! dokler tako črno hudodelstvo zabraniti zamorem, se ne sme zvršiti na noben način. Koj v tem trenutku grem k caru ter razodenem mu skrivno skovano hudobijo. Toda! — tirjal bo od mene dokazov, in s čim jih bom vtrdil? Mož je silno nezaupljiv in razun golega djanja ni stvarí, ki bi jej verjel. Jutri tedaj! Dotlej pa hočem zakletnike ostro opazovati.“

Naslednjega dné pri opoldanskem obedu sedel je car s svojim sinom na prvem mestu, njima ob straném pa so sedeli poslanci tujih vladarjev in velikaši moskovitarske države. Jedlo se je iz zlatih skled, in pila so se najokusneja draga vina iz čaš z biseri vloženih.

Carevič plemič prinese zdaj na krasnem krožniku kozarec preumetnega dela, kateri se je rabil le pri izvanrednih svečanih gostarijah. Dvorni točaj vlije, potuhnjeno režáje se, žlahnega vina v kozarec ..... car seže po njem ter nese ga k ustim.....

„Ne, visoki car!“ zakliče ‚zdaj Kobencl, stopivši k caru, ter primši ga za roko. ‚Ne pij! V zlatem dnu tega kozarca čaka na Tebe gotova smrt; — vino je ostrupeno!“

Ivan se grozí, ob enem pa pogled njegov enako bistrookemu sokolu spreletí vrste nazočih dvornikov. Bledi njihovi obrazi bili so njihovi lastni tožniki. Drugi ostri pogled Ivanov potrl jih je, ter prisilil jih k tlam. Na kolena padši prosili so milosti in odpušenja.

Toda car, pomolivši jim kozarec, zagromí: „Ti, kancelar! in ti, točaj! nu, pri tej priči mi pita iz te čaše na zdravje svojih sozakletnikov.“

Enako strti golázni zvijali so se začasni morilci po tleh pred nogami razsrdenega vladarja. Piti ostrupeno vino jih sicer ni dal siliti; al naslednjega jutra bili so že vsi na poti v Sibirijo, ki je grob živih. Bila pa je ta kazen oziroma na okrutnost Ivanovo nenavadno milostna.

Hvaležnost očividne smrti rešenega cara proti plemiču Kobencl-u bila je neizmerna. Z največo radovoljnostjo je dovolil v vse, kar je on v prid svoje države zahteval; podaril mu je pa poleg drugih obilnih zakla-

dov tudi osodepolni kozarec, katerega podoba so plemiči — poznejši grofje — Kobencl v vedni spomin ravno opisane dogodbe sprejeli v svoj grb.

Prišedši zopet na Dunaj bil je Kobencl od ondotnih stanovnikov, ki so bili o njegovi pogumni in odvažni hrabrosti kmalu zvedeli, z veliko radostjo in poslavljenjem sprejet. Pospenjal se je od tistih dob na vedno viša in viša dostojanstva, postal nadkancelar in dvorni prvosednik v Gradcu, ter deželni poglavar Kranjski; v teh častnih službah je tudi leta 1603 umrl. Po Valvazorju bil je 51. deželni glavar Kranjske vojdine. Slava njegovemu spominu!

Politične stvari.

Episode iz državnega zbora.

Ker smo svojim bralcem obljubili, da jim podamo nekoliko za nje bolj mikavnih črtic iz državnega zbora, naj tukaj sledé nekatere episode iz zadnjih razgovorov o obravnavi budgeta za učne namene.

Prvo za nas bolj zanimivo episodo je bil napravil in izpeljal dr. Vošnjak s svojim govorom za vpeljavo slovenskega jezika v naše srednje šole. Stvar sama na sebi ni komična, če se enkrat sliši; toda dr. Vošnjak se nam zdi kakor tisti, ki je vedel dogodbo o strelu in jo povsod hitel praviti, če je le mogel do besede priti; po tem je postal mož smešen, ne po svoji povesti, katera ni bila nikakor smešna, marveč prav žalostna, ravno tako žalostna, kakor dr. Vošnjakove lamentacije o slovenskih šolah. Vse to, kar je on pravil na njegove besede malo pazljivi in za-nje neobčutljivi zbornici, pravil je že trdovratnim in gluhim nemškim ustavovercem davno pred njim dr. Toman, dr. Costa i. dr. in sicer mnogo boljši, mnogo krepkejši, z dokaj večo vednostjo in parlamentarično izurjenostjo. In kaj je pomagalo? Nič! Ustavoverci so molčali in podirali dotične predloge, kakor so to storili z Vošnjakovim predlogom; razloček je bil ta, da so prvi govori zbudili vsaj zunaj državne zbornice nekako pozornost in pod Hohenwartom nam pridobili vsaj nekoliko drobtinic; zdaj pa je bil Vošnjak upijoč v puščavi, kateremu so se ustavoverci za hrbtom posmehovali; govor njegov jim je k večemu razodeval, da dr. Vošnjak je le plitve vednosti, toraj jim mož sam ne bo delal posebnih preglavic.

Njemu zeló podoben je bil gosp. Dežman in sicer zarad tega, ker je tudi on prodajal v zbornici že staro šaro. Robo, katera v zborih konštitucijonalnega društva, deželnega zbora Kranjskega in pri kakem ustavovernem banketu ne najde več kupca, je peljal seboj na Dunaj in tam napravil popolno razprodajo (gänzlichen Ausverkauf) svojih plesnjivih principov in po moljih zdrave pameti snedenih idej, češ, ti ljudje ne poznajo še mojega preležanega blagá, morda naredim kako kupčijo. Mi to blago že poznamo, toraj se nam ne zdi truda vredno ga pregledovati. Le par cunj posebno upijoče barve, katere je kazal ustavovernemu poslušateljstvu, izberemo iz njegove krame in jih pokažemo od prave straní, da jih tudi preslepljeni volilci njegovi na Dolenskem lahko malo bolj na tanko ogledajo.

V začetku svoje zabavljice je rekel, da tudi na levici sedé zastopniki slovenskega naroda. Da, toda kaki! Nam pride na misel tisti zagovornik, ki je imel braniti nekega zatoženca; a mesto da bi ga bil branil in spodbijal zatožbo, mu je pa rekel: „Obstani, kar si storil, saj ti nič ne pomaga; jaz vem, da si lump.“ — Gosp. Dežman se je pa tudi še pobahal s tem, da so njegovi volilci po vsem njegovih misli, da vsi komaj pričakujejo ponemčevanja, in je trdil, da Slovencem primanjkuje učiteljev in učnih pripomočkov. To ni res, kakor je vsakemu znano; učiteljev je še preveč, ker so raztreseni po vsem cesarstvu ta- in unkraj Litave; učnih pripomočkov bi nam pa le manjkalo, ako bi bili v deželnem zboru sami Dežmani in med šolskimi učenjaki sami Zime.

Zanimivo, dasiravno ne novo, je, kar je gospod Dežman trdil o gimnaziji v Kranji. Rekel je, da se slovenski učni jezik tam ni obnesel, marveč se je pokazalo, da so učitelji težko učili v njem in učence silili starši na Ljubljansko gimnazijo, kjer so imeli priliko učiti se nemščine. Kar se tiče prve točke, je verjetna, kajti znano je, da so bili nastavljeni na Kranjsko gimnazijo učitelji, ki so slovenski malo ali nič bolje znali, kakor turški, toraj jim je bilo težko podučevati v slovenskem jeziku in so se morali vrniti k nemškemu, a ta krivda ne zadene Slovencev, ampak vlado, ki je nezmožne učitelje poslala na to gimnazijo. Kar pa je trdil o učencih, je le toliko resnično, da so jih stariši silili v Ljubljano, kedar so dokončali četrti razred, ker dalje v Kranji niso mogli študirati. Da bi bila pa v Kranji tudi gorenja gimnazija, bi pač Dežman še tega po pravici ne bil mogel reči.

Iz ravno te resnicoljubnosti izvira tudi druga trditev Dežmanova, da so one občine, ki so bile odvrgle klerikalni jarem, pošiljale prošnje do deželnega šolskega sveta za vpeljavo nemščine v svoje ljudske šole. Naj nam g. Dežman imenuje te občine! Edina Postojna in ljubljanski konstitucijonalci so poslali take prošnje, al kako so se te prošnje rodile, to g. Dežman sam najbolj vé in bi bil moral kot resnicoljuben mož tudi povedati.

Tres faciunt collegium! Kjer sta dr. Vošnjak in Dežman, se dr. Razlag ne sme pogrešati. Vošnjak je govoril za slovenske, Dežman za nemške šole, Razlag pa, ki čuti vedno v sebi poklic posredovati med strankami, je prekosil oba s tem, da je poganjal se za internacijonalno (mednarodno) vseučilišče za vse Jugoslovane. Pričakovali smo tudi od njega posebnega predloga, v katerem jeziku naj se na tem vseučilišči predava, a ni ga bilo. Morda nas Razlag nekega belega dne razveseli s kakim novim internacijonalnim jezikom za to vseučilišče po njegovem okusu. Da je dr. Razlag s tem govorom stopil v nasprotje s svojim govorom na Vižmarskem taboru, iz tega si mož menda nič ne stori. Pač res, ta doslednost je čisto — Razlagova.

Zabavno berilo.

Moj pès.

Smešnica, spisal J. Aléšovec.

(Dalje.)

K sreči pride v tem trenutku gospodar z bokalom rumeno-rudeče barve iz hiše, se zavije naravnost proti lopi in kliče:

„Le sem, le za mano! Ana, primi gospoda pod pazduho in pelji ga sem, saj veš, kako se gospôdo k mizi vodi, haha!“

V istem hipu se prikaže iz vrat deklica s plošico, na kateri nese kupice in še nekaj proti lopi. In kaka deklica! Obraz, kakor gršk kip, obrvi izrezane, oko enako jutranji zvezdi, postava kakor izdolbena po vseh pravilih umetnega podobarstva in obleka praznična, kakor je navada pri premožnih hišah. Oko njeno je spustilo le enkrat svoj žar po meni, potem se je uprlo v

tla, kakor da bi se dekle balo, kje spodtekniti se. Jaz sem bil po tej prikazni popolnoma očaran, tako da sem komaj vedel, kako sem prišel z gospodinjo do lope.

„Tako“, zadoní globoki glas gospodarja, „le sem postavi vse, tu sem na mizo. Tako! Zdaj pa poglej tega-le gospoda. Ali ni res čvrst mladenič, kakoršne izredí naša zemlja?“

Marijco obide rudečica, da jej lice kar gorí, ko počasi vpré okó v mene, a hitro išče druzega predmeta za-nj ter z rokami praska po sneženo-belem prtu na mizi. Tudi jaz sem popolnoma zmešan in nikakor nisem v stanu, najti besede, s katero bi jo nagovoril. Slednjič si vendar pomagam in pričnem:

„Gospodična, ravno sem imel priliko občudovati Vaš vrt, v katerem ste sadili cvetice po navodu gospoda profesorja —“

Kdo je videl že čisto, neokuženo kri? Kdo rudečico purpurne rože, ki se nahaja po njivah med žitom? Ali morda Krške rake, kuhane v kuhinji, kjer so jih navajeni? Taka rudečica oblije gladko lice Mlinarijeve Marijce pri besedi „profesor“, katero sem jaz, ne brez posebnega pomena, spustil iz svojih ust.

Ne vem, kak bi bil konec njene zadrege, ko bi se bil pogovor na ta način gladko razvijal. Toda v takih zadregah pride navadno pomoč od zunaj; tako je bilo tudi tukaj, kajti ravno, ko je bil gospodar jel natakati kozarce, se vzdigne zunaj pred hišo prav vojaški hrup, ženski krik, kokodaskanje petelinov in — kar je presegalo vse — pasje lajanje.

„I kaj vraga je zunaj?“ pravi mlinar in se pomika iz-za mize, kamor se je bil že prej spravil, a v tem hipu prikaže se na pragu krepko podstavljena ženska podoba kričeča:

„Marijca, piška je proč, vrat jej je zavil.“

„Kdo?“ vpraša gospodinja.

„Pes! Ne vem, od kod je prišel —“

Dalje ne more govoriti, kajti pri zadnji besedi se zvali na tla in izpod nje priteče pes — moj pes, v gobcu lepo piško perzijanskega plemena ter se spustí po vrtu; a ko mene zagleda, jo vdere naravnost proti lopi in mi položi zadušeno piško pred noge, potem pa vpré očí va-me in maje z repom, kakor da bi pričakoval kake pohvale.

„Je to li vaš pes?“ me praša mlinar s potegnjenim glasom; pa predno moram kaj odgovoriti, se sliši jok Marijce, mati stopi k njej in jo skuša tolažiti, pa jok postaja vedno silnejši in se čuje še, ko obe ženski zginete v hiši.

„Vrag vzemi žensko občutljivost“, pravi oče čmeren, „če se v kako stvar zaljubijo, potem jim za ves svet še mar ni. Moram vendar iti za njima, da ji potolažim.“

S temi besedami odide tudi oče v hišo in pusti mene samega. Pred mano na tleh leží pišče perzijskega plemena mrtvo, zraven mene pa stojí še vedno pès majaje z repom. Mene prime jeza, sunem pèsa, ki je našo družbo tako razpodil, da zacvili in z repom med nogami pobegne in išče izhoda iz vrta, ker si skozi hišna vrata menda več ne upa.

Jaz med tem čakam in čakam in iščem besedí, s katerimi bi zagovarjal pasje hudodelstvo, a nihče se ne prikaže, da bi me poslušal. Grem počasi nazaj proti hiši, v vežo, memo kuhinje, kjer pa kuharica nevoljna zapré mi kuhinjska vrata pred nosom, in stojim kmalu na pragu.

„Ali naj naprežem, gospod?“ me praša hlapec, ki je stal pred hlevom.

„Da, le naprežite!“ odgovorim, dasiravno nisem še opravil, kar so mi oče naročili.

Iz hiše ni nikogar, in ko hlapec napreže, se vsedem na voz, dam hlapcu goldinar, za katerega se mi do tal prikloni, požene belca in voz oddrdrá. Nazaj pogledajočemu se mi zdi, ko da bi skoz okno gledalo obličje Marijce za mano, a bilo je objokano.

Ti zver pasja ti! Kaj mi je napravila! O, le čakaj, da te dobim še enkrat v pest, gorjé ti! Kaj bom očetu sporočil? Če jim resnico povem, me bodo zmerjali, da sem tega pèsa seboj vzel. — In potlej pa — Marijca! Njena podoba mi je popolnoma glavo zmešala. Mnogo sem videl že dekličev, lepših in manj lepih, toda take čarobnosti, take — kako bi rekel! — domače, okusne, prikupljive se postave nobene še, ne v svilnatem in ne v bornem platnenem krilu. Da, prav gospodinja se mi je zdela, ki bi bila v stanu, odvaditi človeka mestnih veselosti ter privezati ga na kmetijsko življenje. — Pa čemu take misli? Saj ima svojega profesorja, ki jej je gotovo na srce priraščen in jo bo vzel, da dobí le stalno službo.

Z zadnjo mislijo se tolažim in skušam izbrisati si podobo Marijce iz glave. Da bi se malo raztresel, vstavim konja ter si zapalim smodko; z dimom vred naj se razkadé misli na deklico iz mlina po zraku, ker moja tako ali tako ne more biti. (Dal. prih.)

Narodna smešnica iz Istre.

Zapisal J. V.

Mat i sin.

Mat kupi ploh špeha, ga navesi u kuhinji. Sin praša mater: Majo! zač će nam biti ta špeh? Mat mu reče: To ćemo staviti malo pod kapus, malo pod braskvu itd. Kad matere ni bilo doma, razreže sin vas špeh i podtakne kuse u zemlju pod kapus i braskve u vrtu. Nato pridu pasi, razgrebu vas vrt i špeh pojedu. Ko pride mat domu, praša sina: Kamo je špeh? On odgovorí: Stavil sam ga u vrtu pod kapus i braskvu, kako ste mi rekla. A mat reče: Tužna jaz! sine, ti si neuman!

Drugo leto zakolje mat prasca doma, i stavi u kuhinji prešute (gnate) i pleća sušit. Sin praša: Majo! zač te nam biti prešuti i pleća? Mat mu reče: To će nam biti za dobar dan (kadar se bolje jé). Pripeti se, da pride siromah, ko mater ni bilo domá, i reče: „Dobar dan! Sin si misli, sada je prišal „dobar dan“, pak mu dá prešute i pleća va vreću. Kada pride mat doma, praša: Sine, kade su prešuti i pleća? Sin odgovorí: Prišal je „dobar dan“ s vreću, pak sam mu jih dal, kako ste rekla, da hote biti za „dobar dan“. A mat muči tužna i žalostna.

Otrokom je treba nauka, da ne bude škode u hiši.

Glagolitski napis

na zvoniku v Sovinjaku v Istri. *)

1557. va vrime župana Kirina Sirotića.
ki je i starušina
crkveni. ino i
veće sused.

Mnogovrstne novice.

* *Zagrebški nadškof Mihajlovič* je daroval za vseučilišče v Zagrebu 30.000 gold.

*) Iz besede ino v tem napisu se razume, da se v Sovinjaku vže meša slovenščina s hrvaščino. Tukaj se najde beseda starušina pravilno pisana od star — staruh — starušina.

* V Pešti so obsodili one osebe, ki so bile krive nesreče na železnici blizo Pešta, pri kateri je bilo veliko Kranjskih delavcev ubitih, več tudi hudo ranjenih. Zatoženih je bilo šest, vsi so bili obsojeni od treh mesecev do 2 leti težke ječe.

Naši dopisi.

V Gorici 10. apr. — Tukajšnji listi popisujejo ovácijo, katero so napravili Goriški mešcanje dež. glavarju in državnemu poslancu g. grofu Fr. Coronini-u v Št. Petru (1/4 ure od Gorice proti jugoizhodu). Kakor hitro so bili prišli naši poslanci z Dunaja domu, začelo se je govoriti o ovaciji. Pravili so, da je že sestavljen v ta namen odbor, da že nabira denarje za bakljado itd. Pa zanesljivega se ni nič vedelo in še v ponedeljek, ko je že imela biti ovacija, ni občinstvo nič vedelo, kateri so odborniki za njo. Samo to je bilo jasno, da iniciativa prihaja od naprednjaške italij. stranke, od „Isonzo"-ve. V ponedeljek pa je bil dež in se je odložila demonstracija na sredo 8. dne t. m. Tisti dan je bil po voglih prilepljen poziv k vdeležbi. Po razlaganji podpisanega osnovalnega odbora bi imele biti povod ovaciji grof Coronini-eve pridobitve (?) zastran preuravnanja naših srednjih šol na narodni podlagi. Ker je pa mnogo ljudi pri nas, katerim preuravnanje šol ne diši, ki bi pa vendar v liberalizmu za naprednjaškimi narodnjaki radi ne zaostali, raznašala se je njim po volji govorica, da ovacija ima namen gosp. poslanca le bolj zato poslaviti, ker je odličen liberalec in nasprotnik jezuitov. Bodi si kakor koli: gotovo je, da se je zbrala (v sredo) ob 7. u. zvečer na Travniku velika množica ljudi, ki so šli za bando v Št. P.; bakelj je bilo kakih 50 (ali so gorele — ne vem, ker je bil močan veter in zimski večer). Kako ginljivo je bilo v Št. Petru, ne bom popisoval. Zapomnil sem si iz dotičnih časniških popisov ondašnjih prizorov najbolj tiste grofove besede, ki jih je rekel deputaciji, ko ga je v dvorani pozdravljala. Rekel je neki v svoji ponižnosti, da se mu vse preveč časti izkazuje za njegove zasluge. Jaz pa mislim, da ne bi bilo preveč, ko bi preuravnanje šol že dognano bilo, kakor si ga naši gospodje meščani domišljujejo. Pa saj si ga ne domišljujejo dognanega, ne, ampak le pritiskati hočejo enomalo vlado in državni zbor; vlado, da resolucijo izvrši, zbor pa, da se ne skesá in jutri ne ovrže, kar je včeraj potrdil. Kar se mene tiče, menim, da resolucija ostane resolucija. Če se jasni §. 19. osnovne drž. postave ni izvršil, kako hočete, da bode sedanje ministerstvo kaj maralo za (v splošnih izrazih sestavljeno) zborovo resolucijo? Znabiti pa vendar, da je gosp. minister baron De Pretis, ki je bil o velikonočnih praznikih tukaj, in ki je gotovo slišal govoriti o pripravah za g. Coronini-evo ovacijo, svojim gg. tovarišem kaj pošepetal na uhó, in da se resoluciji vdajo. Na vsak način hočem jaz v tem primerljeji postati novodoben človek, in bom hvalil in častil še le — vspeh. — Naj se povrnem spet k odboru za ovacijo. Odbor ta šteje še precej glasovitih mož ex omni genere musicorum. Nezaslišano pa je to, da mu je načelnik — mestni župan, da, prav naš izžrebani mestni župan! Sploh razvija naš oče župan, kar je nekaj časa, tak takt, da znabiti še noben javni glavar ne tacega. Še brezozirni Garibaldi uno leto v Siciliji in v Neapolji se je taktniše obnašal. V neki zadevi tukajšnjega dekliškega sirotišča goni sam časniško polemiko v takem tônu, da mi ni mogoče opisati ga. Jaz mislim, da ne ve, kaj pomeni beseda „decorum". Če so naši glavarji taki, ni čuda, da se bližamo z orjaškimi koraki dobi zlate — surovosti. Naš izžrebani župan je bil tudi prvi, kar Gorica stoji, ki se je pri „vstajenji" na Vel. saboto odlikoval po svoji — nenazočnosti. In to je načelnik „klerikalnega" mestn. starašinstva! — V kratkem bodemo imeli dopolnilne volitve za naš mestni zastop; borba bo bržkone živahna. Slišim, da je liberalna stranka razcepljena. — Pretekli teden je imelo prestrojeno deželno šolsko svetovalstvo prvo sejo tukaj v Gorici; zastopnika dežele se je nista udeležila, ampak pred sejo odšla. V Istri (v Poreču) sta bila deželnega odbora pooblaščenca pri seji in nista menda nič protestovala, kar se mnogim čudno zdi po takih vzletih, o kakoršnih smo brali po časnikih. — Imenovan je okrajni glavar za Primorsko nek ministerialni tajnik namestnik gosp. Aleksander Schemerl (menda s Kranjskega doma). Znabiti da pride v Tolmin na g. Winkler-jevo mesto. Tominci nam bodo znali o svojem času povedati, kakošnega moža so dobili.*) — Prva doba sodnijskih obravnav s porotniki se je končala prve dni pretekl. tedna. Pravijo, da se o porotnikih ne sme slabo govoriti; zato bom tudi jaz molčal. Samo dvema obsojencema prisojeno kazen naj oznanim. Nekdo, ki je svojo pijano zakonsko ženo sežgal, dobil je 7 mesecev; nek drug, ki je prijatelja — pričo njegovih pregreh — umoril, 10 let ječe!! V poslednjem primerljeji namreč so naredili porotniki (z večino) iz umora uboj. Nočem pa trditi, da so vedno množeča se hudodelstva in n. pr. umor pretekli ponedeljek v bližnji Fari doperneseni — nek krčmar je ustrelil nekega Marega-o — sad tacih in enacih obsodeb.

Iz Istre 12. aprila. — Letos imamo po Istri mnogo siromaštva in glada, pripovedujejo, da so se vže našli ljudje po lakoti mrtvi. Mnogi hodijo okoli milošnje prosit, ki je niso še nikoli; na to prihajajo ljudje iz Italije iskat dela na železnici, ali ga ne najdejo, ker se je delo še le na nekih mestih odprlo, pa se klatijo proseči po Istri. Dragina je strašna; vina ni cenejega od 50 nov. bokal. Pravijo, da se je v dolnji Istri pričela neka bolezen goved in prascev. Uboštvo je strašno, a pomoči od nikoder, Slovani si ne znajo pomagati, a Italijani, ki imajo vso oblast v rokah, pak nečejo Slovanu pomagati, še celó ga razmagajo, kedar morejo.

Iz Novega mesta 11. aprila. (*Zahvala*). Slavni odbor narodne čitalnice v Rojanu blagovolil je nam poslati 100 gld. kot dohodek „besede", katero je napravilo omenjeno društvo v nedeljo 19. marca na korist našemu „národnemu domu." Slavna čitalnica Rojanska je s tem stopila v kolo ustanovnikov „narodnega doma" Novomeškega.

Podpisani odbor toraj v imenu čitalnice in „narodnega doma" izreka najiskrenejo zahvalo slavnej čitalnici Rojanski za znameniti dar od 100 gld., kakor tudi vsem rodoljubom, ki so pri omenjenej „besedi" dejansko ali inače sodelovali.

Druga naša narodna društva pa naj posnemajo svojo sestro, vrlo čitalnico Rojansko, ter naj na enaki način podpirajo nas, da čem brže dovršimo težki nálog zidanja „narodnega doma".

Odbor narodne čitalnice kot stavbeni odbor „narodnega doma".

Iz Kamniške okolice 13. apr. — Vreme je pri nas letos jako čudno. Véliko sredo, ko je bilo prejšnja dva dni res prav gorko, skoraj bi rekel vroče, je med groznem gromenjem tudi toča se vsula. O ljudskih boleznih čuje se skoraj prav od vseh strani. Smrt po nekaterih krajih grozno kosí. Pravijo, da jih po nekaterih farah na dan imajo mrličev po 7, 8 ali še več. Najbolj razsajajo koze. Ljudje so sploh močno preplašeni, ter tožijo nad hudobnimi, zarad katerih Bog svet tepe. Po-

*) Če je pregovor resničen, da jabelko ne pade daleč od drevesa, „grand-nemčurja." Vred.

sebno nad liberalskem predrznem pohujšljivem obnašanjem se ljudstvo kaj močno spodtika, toraj dobiva do liberalcev slovenskih kot nemčurskih vedno večo zamrzo, skoraj bi rekel nekako črtenje.

Iz Ljubljane. — Letošnji občni zbor družbe kmetijske bo 6. dne prihodnjega meseca maja. Program zborovih obravnav se kmalu razpošlje. O priliki tega zbora bode odbornik g. Jožef Debevec na dvorišču svoje hiše v Gradišči (na Tržaških ulicah) razstavil nekatere kmetijske stroje (mašine), pa rad tudi dovoli, da se k njegovi razstavi dodá, če želí tudi kdo drug kako kmetijsko orodje na ogled postaviti.

— (*Iz seje deželnega odbora 10. aprila.*) Na vprašanje c. kr. deželne sodnije v Ljubljani: kako stojí z natisom slovensko-nemškega Wolfovega slovarja, se je deželni odbor obrnil na Ljubljanskega gospoda knezoškofa za odgovor, kako daleč je dovršeno delo za natis pripravljenega rokopisa, ker je že skrajni čas, da se izpolni dotična oporoka zastran slovenskega slovarja. — Nasvetu krajnega in okrajnega šolskega sveta, da se Janez Tomšič, učitelj ljudske šole v Dobrniku, potrdi za stalnega učitelja, je deželni odbor pritrdil. — Za poizvedbo nekaterih okoliščin zastran sprejema rokopisov prof. Žepičevih „latinskih vaj za I. in II. razred“ z dotičnimi slovarji — v deželno založbo se je deželni odbor obrnil na deželni šolski svèt. — Sklep občinskega odbora v Litiji zarad pobiranja 20odstotne priklade na direktne davke za občinske potrebe leta 1874 se je odobril. — Vsled požara v Šmarčini v Boštanjski občini 27. marca t. l., ki je po naznanilu c. k. okrajnega glavarstva v Krškem okoli 40.000 gld. škode vzročil, se je deželni odbor obrnil na deželno vlado zarad prizanašanja pri pobiranji davka od pogorelcev in zarad postavno dopustljivega odpisa davkov. — Služba kancelijskega asistenta pri deželnih uradih bila je oddana diurnistu Fr. Pečniku.

— (*Volitve mestnih odbornikov*) so se začele v pondeljek s 3. razredom in včeraj nadaljevale z 2. Narodnih mestjanov nihče ni prišel volit; prišlo pa je tudi od nasprotne stranke od 354 volivcev le 113, ki so jih z veliko silo prignali peš ali z vozom na „rotovž“ k volitvi. Poznamo 94 let starega možá, po katerega so z vozom prišli, obečaje mu, da ga tudi domú z vozom peljejo; al starček ni se dal na voz spraviti; da pa se odtegne nadležnim volivnim beračem, ki po dva- in trikrat pridejo, je šel od doma. „Čemú pa so nemčurji napeli spet vse sile pri volitvah, ker vendar so v „Novicah“ in „Slovencu“ brali sklep društva „Slovenije“, da se tudi letos po starem volivnem kopitu ne udeležimo volitve, celó v plakatih so z lažjó, da se bode narodna stranka udeležila volitve, svoje ljudi pridušali, naj gotovo pridejo volit?“ — utegne kdo vprašati. Te finte uganiti ni težko. Ker so — razen nekaterih zagrizenih dohtarjev in uradnikov — tudi nemčurski mestjani celó malo zavzeti za te gospode na rotovžu, in kolovodje njihovi to vedó, zato treba bilo vse strahove napeti, da se mlačni njih volivci vdeležijo volitve, sicer se v 3. razredu utegne primeriti, da volivna komisija in 15 železničarjev je ves kontingent volivcev. To pa bila bi sramota pred svetom, zato só kričali: „volivci, na noge, nasprotniki tudi pridejo volit!“ kakor so nekdaj plat-zvona bili, ko so Kranjce hoteli na noge spraviti zoper krutega Turka!

V 3. razredu je bil za materijalno korist mesta in dežele marljivi gosp. Peter Lasnik enoglasno voljen, dr. Steiner, po stari „Pressi“ „zmerni mladoslovenec“ in kandidat za prihodnje županstvo, pa je dobil 79 glasov.

V 2. razredu, to je, razredu c. kr. uradnikov in dohtarjev, so včeraj bili izvoljeni: vitez dr. Kaltenegger s 329 glasovi, Leop. Bürger s 317, Ant. Laschan z 271, Rajmund Zhuber z 254. Zmagal je tedaj z vsemi kandidati volilni odbor konstitucijonalnega društva, propadla sta tedaj dva druga volivna odbora: eden pod imenom „mehrere unparteiische“, ki je od unih zbrisal Laschana in Zhubra, pa namesti nju stavil dr. Eisel-a in Hartmana, — drugi pa maloslovenski (to je mladoslovenski liberalni pod generalom dr. Zarnikom) združen z nemčurji, ki nočejo uradnikov pod imenom: „mehrere unabhängige“, ki so dr. Eisel-a odbacnili in namesti njega stavili Teod. Tschinkelna, ki pa je v „Laib.“ očitno protestiral zoper ljubav mladoslovensko. Oba dva ta odbora sta tedaj kakih 50 glasov od 657 volivcev vjela, po takem kakih 25 vsak. „Parturiunt montes et nascitur ridiculus mus“ (goré so rodile smešno miš) nam je ponosno rekel neki birokrat gledé na to, da vsak teh odborov jih je dobil 25.

— (*Slovensko gledišče.*) Prihodnjo nedeljo vabita gospodičina Podkrajšekova, zarad svojega talenta in marljivosti posebno priljubljena igralka dramatičnega društva in gosp. Schmidt, vrli igralec junaških nalog in ljubiteljev, k svoji benefici. Igrala se bo Mosenthalova „Debora“, ljudska igra v 4 dejanjih. Dobra igra in pa priljubljena beneficijanta — vse to zbuja nam željo, da bi bilo gledišče v vseh prostorih polno.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — V zbornici gospôski se je 10. t. m. začela obravnava prve verske postave (vnanje pravne razmere katoliške cerkve). Zbornica je bila natlačena radovednih poslušalcev. Od 17 škofov, ki so udje zbornice gospôske, samo 5 ni bilo nazočih, vsi drugi so prišli, kakor tudi skor vsi zastopniki državopravne opozicije in tudi taki, ki sicer ne zahajajo v seje te zbornice. Proti postavi so v imenu manjšine odborove (se ve da zbornica gospôska je po večini ustavaška, centralistična, brezversko-nemška) govorili grof Fr. Falkenhajn, kardinal Rauscher, kardinal Tarnozcy, kardinal Schwarzenberg, knezoškofa Gasser in Wiery in še drugi; ker pa vsi niso mogli na vrsto priti, so si grofa Leona Thuna izvolili za svojega govornika. Manjšina je stavila predlog, naj se o tej postavi prestopi na dnevni red, to je, naj se odstrani. Govornik manjšine je rekel, da ona dobro ve, da njeno nasprotovanje je le glas v puščavi; al v sveto dolžnost si šteje, svariti in povzdigniti svoj glas zoper postave, ki utegnejo v propad gnati Avstrijo in vladarsko rodovino. Za postavo so govorili Tschabuschnigg, Anton grof Auersperg in drugi, g. Antonu Auerspergu diši sicer ta postava nekako po policijskem duhu, al potrebna je, da se začne v Avstriji bolj po Avstrijsko, kakor po Rimsko govoriti! Grof Falkenhajn pa ga je izvrstno zavrnil, da pravna stranka Avstrijska govori pošten Avstrijsk jezik, v katerem se odlikujejo besede „za vero, dom, cesarja“, ki jih ne nahajamo v nemškem jeziku vseh liberalnih Avstrijancev. Tudi kardinal Rauscher je rekel: „kristjanstvo vničiti se ne bode dalo, al Avstrijo razrušiti utegne obveljati, ako se vojska zoper vero ne ustavi še ob pravem času. Vsi jako tehtni govori proti postavi niso, kakor se je že naprej vedelo, preverili brezverske stranke; po 3dnevni obravnavi je bila postava sprejeta s 77 glasovi proti 43, tedaj z večino 34 glasov.

— Zbor poslancev se je zopet začel včeraj, 14. dne t. m.

Popravek. V zadnjem listu na 114. strani naj se v 7. vrsti članka „Česko“ namesto: „zoper vero Husovo“ bere: „za vero Husovo“.

Odgovorni vrednik: Alojzi Majer. — Založnik: Jožef Blaznikovi dedici v Ljubljani.